

PRATIK DERS

Parafjalët në gjuhën shqipe

Ders kategorisi: Mësimet e gjuhës shqipe

Parafjalët e vendit, kohës, shkakut e mjetit dhe rasa që kërkon secila prej tyre.

Parafjalët në gjuhën shqipe

Parafjala është pjesë e pandryshueshme e ligjëratës. Ajo qëndron para një emri, përemri, numërori ose një forme të pashtjelluar foljore dhe tregon lidhjen e tij me pjesët e tjera të fjalisë. Vetë parafjala nuk ka kuptim të plotë leksikor: kuptimin e merr *bashkë me fjalën që drejton*. Prandaj *në* nuk do të thotë asgjë veç e veç, por *në shkollë*, *në mëngjes* dhe *në shqip* tregojnë përkatësisht vend, kohë dhe mjet.

Klasifikimi sipas kuptimit

Marrëdhënia	Parafjalët	Shembull
Vend	në, mbi, nën, ndër, pranë, afër, larg, midis, ndërmjet, përballë, brenda, jashtë	Çelësat janë mbi tavolinë.
Drejtim	në, te, tek, drejt, nga, deri te	Shkoj drejt qendrës.
Pikënisje	nga, prej	U ktheva prej Prishtinës.
Kohë	në, më, para, pas, gjatë, që nga, deri në	Para mësimet lexoj shënimet.
Shkak	nga, për shkak të, prej	U vonuam për shkak të trafikut.
Qëllim	për, me qëllim të	E bleva për motrën time.
Mjet	me, me anë të, nëpërmjet	E dërgova me postë.
Shoqërim	me, bashkë me, së bashku me	Po flas me motrën time.
Mungesë	pa, përveç, me përjashtim të	Nuk dal pa çadër.
Kundërshtim	kundër, ndaj, përkundër	Votuan kundër propozimit.

Rasa që kërkon secila parafjalë

Ky është dallimi që shkakton më shumë gabime. Parafjala nuk zgjidhet e vetme: ajo **e detyron emrin** të marrë një rasë të caktuar.

Rasa	Parafjalët	Shembull i saktë
Emërore	nga, te, tek	Vij nga shkolla . Shkoj te mjeku .
Kallëzore	në, mbi, nën, ndër, nëpër, me, pa, për, më, mes	Hyra në klasë . Udhëtoj me tren .

Rasa	Parafjalët	Shembull i saktë
Rrjedhore	prej, para, pas, afër, larg, kundër, sipas, përballë, përveç, anës, rreth	Pas mësimit shkojmë në park.
Gjinore (lokucione)	për shkak të, në vend të, me anë të, në bazë të, në mes të	Në mes të natës ra shi.

Parafjalët e thjeshta dhe lokucionet parafjalore

- **Të thjeshta** — një fjalë e vetme: *në, me, nga, për, pa, mbi, nën, te, prej, pas, para.*
- **Të përngjitura** — të formuara nga bashkimi i dy elementeve: *nëpër* (në + për), *përmbi, ndërmjet.*
- **Lokucione parafjalore** — grupe fjalësh me vlerë parafjale: *për shkak të, me anë të, në vend të, në bazë të, në lidhje me, krahas me, përveç.* Ato përdoren sidomos në ligjërimin zyrtar dhe shkencor.

Shembuj në kontekst

1. Çdo mëngjes shkoj **në** shkollë **me** autobus.
2. Libri im është **mbi** raftin e dytë, **pranë** dritares.
3. Çanta ka rënë **nën** karrige.
4. U nisëm **nga** Tirana dhe mbërritëm **në** Shkodër **pas** tri orësh.
5. Mësuesja qëndron **te** dera e klasës.
6. Provimi është **më** 12 qershor, **në** orën nëntë.
7. Kam punuar këtu **që nga** viti 2019.
8. E mbarova detyrën **pa** ndihmën e askujt.
9. Fola **me** drejtorin **për** orarin e ri.
10. Shkolla ndodhet **midis** parkut dhe bibliotekës.
11. Nuk erdha **për shkak të** motit të keq.
12. Kaluam **nëpër** një rrugë të ngushtë.

Nga letërsia shqipe

Në poemën *Anës lumenjve* (1928) Fan Noli hap vargjet me një lokucion parafjalor të përsëritur:

«Arratisur, syrgjynosur, / rraskapitur dhe katosur, / po vajtonj pa fund, pa shpresë, / **anës** Elbë-s, **anës** Spree-së.»

Vër re dy gjëra. Së pari, **anës** kërkon rrjedhoren: *anës lumit, anës rrugës*. Së dyti, parafjala **pa** përsëritet dy herë (*pa fund, pa shpresë*) për të krijuar ritëm — një përdorim stilistik i mungesës.

Te *Fjalët e qiririt*, Naim Frashëri nis me lokucionin **në mes të**, këtu me përemër: «**Në mes tuaj** kam qëndruar / e jam duke përvëluar.»

Fjalët sinjalizuese

Pyetja e duhur të çon te parafjala e duhur:

Pyetja	Parafjalët e pritshme
--------	-----------------------

Ku?	në, mbi, nën, pranë, te, midis
Nga ku? Prej nga?	nga, prej
Kur?	në, më, para, pas, gjatë, që nga
Me çfarë? Si?	me, me anë të, nëpërmjet
Për kë? Për çfarë?	për
Pse?	nga, për shkak të

Gabimet e zakonshme

Gabim	Saktë	Pse
<i>Vij nga shkollës.</i>	Vij nga shkolla. / Vij prej shkollës.	<i>nga</i> kërkon emëroren, <i>prej</i> kërkon rrjedhoren
<i>Shkoj te mjekut.</i>	Shkoj te mjeku.	<i>te / tek</i> kërkojnë emëroren
<i>tek mjeku para bashkëtingëlloreje</i>	te mjeku, por tek Arta	<i>tek</i> përdoret para zanoreje
<i>në 12 qershor</i>	më 12 qershor	datat marrin <i>më</i>
<i>Fola për drejtorin për orarin.</i>	Fola me drejtorin për orarin.	<i>me</i> tregon bashkëbiseduesin, <i>për</i> temën
<i>Erdha nga shkaku i shiut.</i>	Erdha vonë për shkak të shiut.	lokucioni i saktë është <i>për shkak të</i> + gjinore

Provo vetë

- Çelësat janë ___ tavolinë. (*mbi*)
- U ktheva ___ Prishtinës mbrëmë. (*prej*)
- Shkoj ___ dentisti nesër. (*te*)
- Mësimi fillon ___ orën tetë. (*në*)
- Nuk shkruaj dot ___ syze. (*pa*)
- Dola ___ shëtitje ___ shokët e mi. (*për / me*)

Burime dhe referenca

- Fan S. Noli, *Anës lumenjve*, 1928.
- Naim Frashëri, *Fjalët e qiririt*, 1890.
- Gramatika e gjuhës shqipe I – Morfologjia*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2002.
- Gramatika e gjuhës shqipe II – Sintaksa*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2002.
- Drejtshkrimi i gjuhës shqipe*, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Tiranë, 1973.
- Fjalori i gjuhës shqipe*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2006.